

ปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดของกรรมการและกรรมการเงา ที่บริหารจัดการบริษัท: ศึกษาเฉพาะกรณีการ ห้ามประกอบอาชีพกรรมการ

Problems Concerning the Liability of Directors and Shadow Directors as Managers of Companies: A Study of Cases of Prohibiting Careers as Directors

ธรรมรส เปาณิล*

Tummarose Paonil

บทคัดย่อ

เนื่องจากบริษัทเป็นนิติบุคคล เป็นบุคคลที่กฎหมายสมมติขึ้น บริษัทจึงไม่สามารถกระทำการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง จึงต้องดำเนินการผ่านผู้แทน ซึ่งก็คือ กรรมการบริษัท กรรมการบริษัทจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในบริษัท หากกรรมการบริษัทอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพเป็นกรรมการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตย่อมก่อให้เกิดความเสียหายแก่บริษัท ผู้ถือหุ้น หรือบุคคลภายนอกที่เข้ามาทำธุรกรรมกับบริษัท ซึ่งในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะหุ้นส่วนบริษัท มิได้มีบทบัญญัติที่ห้ามมิให้กรรมการที่กระทำความเสียหายดังกล่าวให้ต้องห้ามมิให้ประกอบอาชีพเป็นกรรมการอีก อีกทั้ง ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดของกรรมการเงา ประกอบกับบทบัญญัติที่มีอยู่ไม่สามารถที่จะพิสูจน์ความรับผิดของกรรมการเงา จึงทำให้ไม่สามารถลงโทษทั้งกรรมการและกรรมการเงาให้ต้องห้ามประกอบอาชีพเป็นกรรมการ

Abstract

A company is a juristic person. As presumed by law, a company is a person. However, it is obvious that a company itself cannot act. Therefore, directors must represent companies. Therefore, directors are important individuals in a company. If directors carry out their duties dishonestly, then this can bring damages to the company, shareholders, or outsiders who have conducted

*นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 1) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, เนติบัณฑิตไทย.

transactions with the company with such a director. However, the Civil and Commercial Code, does not contain provisions prohibiting the continuing directorship of directors who are responsible for damages. There are also no provisions governing the liability of shadow directors. Existing provisions do not provide for the liability of shadow directors. Therefore, both directors and shadow directors cannot be punished by prohibiting them from continuing to serve as directors.

คำสำคัญ การห้ามประกอบอาชีพกรรมการ

Keyword Prohibiting careers as directors

1. บทนำ

ในปัจจุบันการประกอบธุรกิจการค้าและการลงทุนได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กว้างขวาง และเป็นไปโดยเสรี ซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่เปิดประเทศให้มีการค้าและการลงทุนอย่างเสรีทั้งในด้านของนักธุรกิจคนไทยและชาวต่างชาติ โดยปัจจุบันรูปแบบองค์กรในการประกอบธุรกิจที่ได้รับความนิยมอย่างมากก็คือ บริษัทจำกัด เนื่องจากข้อดีของบริษัทจำกัด คือ สามารถจัดตั้งขึ้นได้สะดวกและรวดเร็ว โดยสามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จได้ภายใน 1 วัน เป็นรูปแบบองค์กรธุรกิจที่น่าเชื่อถือในสายตาของคู่ค้าและสถาบันการเงิน อีกทั้งบริษัทจำกัดยังเป็นรูปแบบขององค์กรประเภทหนึ่งที่สามารถสร้างมูลค่าใหม่ทางเศรษฐกิจ และเป็นองค์กรทางการค้ารูปแบบหนึ่งซึ่งเหมาะสำหรับกิจการการค้าที่มีขนาดกลาง และขนาดใหญ่โดยเฉพาะในการประกอบกิจการค้าระหว่างประเทศ เนื่องจากในต่างประเทศจะคุ้นเคยและยอมรับกับรูปแบบบริษัทจำกัดมากกว่ารูปแบบอื่นๆ แต่ประเด็นที่สำคัญที่สุดที่ทำให้บริษัทจำกัดนั้นได้รับความนิยมก็คือ ความรับผิดชอบของผู้ที่ประกอบธุรกิจซึ่งมักจะดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการนั้น ไม่ต้องรับผิดชอบต่อหนี้สินใด ๆ ของบริษัทเป็นการส่วนตัว ถ้ากรรมการของบริษัทได้กระทำการต่าง ๆ เป็นไปตามวัตถุประสงค์และข้อบังคับของบริษัทที่ได้จดทะเบียนไว้ ตลอดจนอยู่ในความครอบงำของที่ประชุมใหญ่ของผู้ถือหุ้นแล้ว นิติกรรมหรือการแสดงออกใด ๆ ที่กรรมการของบริษัทได้กระทำลงไปนั้นถือเสมือนว่าเป็นการกระทำในนามบริษัทและจะมีผลผูกพันระหว่างบริษัทกับบุคคลภายนอกเท่านั้น ไม่มีผลผูกพันกรรมการของบริษัทเป็นการส่วนตัวแต่อย่างใด กรรมการบริษัทไม่ต้องรับผิดชอบต่อหนี้สินใด ๆ ในการแสดงออกต่าง ๆ ในนามบริษัทถึงแม้ว่าบริษัทจะขาดทุนหรือมีหนี้สินมากจนถึงขั้นล้มละลายก็ตาม เพราะบริษัทจำกัดเมื่อจดทะเบียนจัดตั้งตามกฎหมายแล้วจะมีสภาพเป็นนิติบุคคล โดยถือว่ามีความเป็นบุคคลตามกฎหมายแตกต่างหากจากผู้ถือหุ้นและกรรมการตามหลักความเป็นนิติบุคคลหรือหลักตัวตนของบริษัท ดังนั้น บริษัทจึงสามารถเข้าทำนิติกรรมสัญญา

มีสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ตลอดจนหนี้สินต่าง ๆ ในนามของตนเองโดยไม่เกี่ยวข้องกับผู้ถือหุ้นหรือกรรมการของบริษัทแต่อย่างใด จะเห็นได้ว่า กรรมการบริษัทเป็นบุคคลผู้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในบริษัท เพราะกรรมการเป็นผู้ดำเนินงานทั้งปวงแทนบริษัท ซึ่งกรรมการเปรียบเสมือนชีวิตจิตใจของบริษัท ถ้ากรรมการบริษัทเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริตบริษัทนั้น ๆ ก็จะมีผลประโยชน์ที่ดี ในทำนองกลับกันถ้ากรรมการบริษัทปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตหวังแต่ประโยชน์ส่วนตนโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของบริษัท หรือมีเจตนาจะจัดตั้งบริษัทมาเพื่อดำเนินการทุจริตโดยเฉพาะโดยอาศัยหลักความเป็นนิติบุคคลหรือหลักตัวตนของบริษัทเพื่อให้ตนเองไม่ต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัว หรืออาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพเป็นกรรมการกระทำการทุจริตแสวงหาประโยชน์ส่วนตนและทิ้งภาระหนี้สินให้แก่บริษัท ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้ถือหุ้น เจ้าหนี้ หรือบุคคลภายนอกที่เข้ามาทำธุรกรรมกับบริษัท ซึ่งก็จะทำให้ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศและทำให้ประเทศขาดความน่าเชื่อถือในสายตาของนักลงทุนและนักธุรกิจ แม้ว่าในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะได้มีบทบัญญัติที่กำหนดให้บริษัทสามารถฟ้องร้องกรรมการให้รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ถ้ากรรมการกระทำความเสียหายใด ๆ แก่บริษัทก็ดี หรือในกรณีที่บริษัทไม่ยอมฟ้องร้องกรรมการ ผู้ถือหุ้นคนหนึ่งคนใดก็สามารถฟ้องร้องกรรมการเองได้ก็ดี หรือเจ้าหนี้ของบริษัทก็สามารถฟ้องร้องกรรมการได้เท่าที่เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องต่อบริษัท ได้ก็ดี แต่ความรับผิดชอบดังกล่าวนี้เป็นเพียงความรับผิดชอบในทางแพ่งซึ่งเป็นเพียงการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายแต่ละรายเท่านั้น โดยกรรมการที่กระทำความเสียหายดังกล่าวยังคงสามารถดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการในบริษัทอื่นได้อีก ซึ่งการกระทำความเสียหายดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บริษัท ผู้ถือหุ้น และคู่ค้าของบริษัท ทั้งนี้ เนื่องจากในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการห้ามประกอบอาชีพเป็นกรรมการ จึงทำให้บุคคลที่ต้องการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพเป็นกรรมการดังกล่าว กระทำการโดยไม่สุจริต ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บริษัท ผู้ถือหุ้น ตลอดจนบุคคลภายนอกที่เข้ามาทำธุรกรรมกับบริษัท

จากกรณีดังกล่าวข้างต้น ทำให้เกิดปัญหาหลายประการ คือ

1. ปัญหาการไม่มีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของกรรมการที่บริหารบริษัทกรณีการห้ามประกอบอาชีพเป็นกรรมการ
2. ปัญหาการไม่มีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของกรรมการเงาที่บริหารบริษัท
3. ปัญหาการไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่จะลงโทษกรรมการที่ฝ่าฝืนคำสั่งศาลที่ห้ามประกอบอาชีพเป็นกรรมการ
4. ปัญหาเกี่ยวกับการไม่มีการจัดเก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบคำสั่งศาลที่ห้ามประกอบอาชีพเป็นกรรมการบริษัท

2. หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของกรรมการและกรรมการเงาที่บริหารบริษัท ศึกษาเฉพาะกรณีการห้ามประกอบอาชีพกรรมการ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของกรรมการและกรรมการเงาที่บริหารบริษัทศึกษาเฉพาะกรณีการห้ามประกอบอาชีพกรรมการ หลักกฎหมายที่นำมาศึกษาได้แก่ กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา และ Company Directors Disqualification Act 1986

ในส่วนของกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หมวด 1 บททั่วไป มาตรา 4 และหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย จะเห็นได้ว่า สิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก ประชาชนชาวไทยทุกคนย่อมมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความเสมอภาค และมีสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามที่บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ถือได้ว่าเป็นหลักประกันความมั่นคงของประชาชนซึ่งไม่อาจถูกล่วงละเมิดได้

เสรีภาพในการประกอบอาชีพ ถือว่าเป็นสิทธิเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ และเป็นหนึ่งในสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติรับรองไว้ โดยสอดคล้องกับหลักสากลของรัฐธรรมนูญในประเทศที่ใช้ระบอบเศรษฐกิจเสรีนิยม สำหรับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่มีเนื้อหารับรองเสรีภาพในการประกอบอาชีพโดยตรง ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 43 ที่บัญญัติอธิบายว่า บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะเลือกทำงานประเภทใดก็ได้โดยอิสระตามความชอบและความถนัดของตน รวมทั้งมีสิทธิที่จะประกอบธุรกิจหรือทำการค้าขายได้อย่างอิสระ นอกจากนี้ ในการประกอบอาชีพหรือประกอบกิจการดังกล่าวบุคคลยังสามารถทำการแข่งขันกันได้อย่างเสรีและเป็นธรรม ซึ่งการเปิดโอกาสให้บุคคลแข่งขันกันได้อย่างเสรีและเป็นธรรมนั้นย่อมก่อให้เกิดผลดีทั้งต่อตัวผู้ประกอบการ ผู้ประกอบกิจการ ตลอดจนผู้บริโภคด้วย ดังนั้น บทบัญญัติรัฐธรรมนูญจึงเปิดโอกาสให้บุคคลทุกคนสามารถทำการแข่งขันกันในการประกอบอาชีพและประกอบกิจการกันได้อย่างเสรีและเป็นธรรม แต่ทั้งนี้บุคคลดังกล่าวจะต้องกระทำการโดยสุจริต หากผู้ใดกระทำการทุจริตก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นโดยไม่ชอบแล้ว รัฐก็สามารถเข้าไปแทรกแซงการประกอบอาชีพหรือกิจการดังกล่าวได้โดยการเข้าไปจำกัดเสรีภาพในการประกอบอาชีพของบุคคลที่สร้างความเสียหายนั้น ถึงแม้ว่าบุคคลจะมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพโดยเสรีเพียงใด แต่หากบุคคลนั้นใช้เสรีภาพไปในทางที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือใช้สิทธิเสรีภาพแล้วไปกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น หรือประกอบกิจการที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อประโยชน์ส่วนรวมแล้ว รัฐย่อมไม่รับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพแก่บุคคลนั้น อนึ่งไม่เพียงแต่อาชีพที่ผิดกฎหมายเท่านั้นที่ถูกจำกัด อาชีพที่สุจริตก็อาจถูกจำกัดได้เช่นกันถ้าหากไปกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น

นอกจากนี้บทบัญญัติในวรรคสองดังกล่าวยังเปิดโอกาสให้รัฐสามารถก้าวล่วงไปจำกัดสิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพหรือประกอบกิจการของประชาชนได้ต่อเมื่อมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น โดยจะต้องเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับความมั่นคงหรือเศรษฐกิจของประเทศ การคุ้มครองประชาชนในด้านสาธารณสุข โภค การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การจัดระเบียบการประกอบอาชีพ การคุ้มครองผู้บริโภค การผังเมือง การรักษาทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม สวัสดิภาพของประชาชน การป้องกันการผูกขาด หรือขจัดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขันเท่านั้น โดยกฎหมายดังกล่าวอาจอยู่ในรูปของพระราชบัญญัติ ประกาศกฎ ระเบียบ ฯลฯ ทั้งนี้เพราะรัฐธรรมนูญเป็นเพียงกฎหมายแม่บทที่ทำหน้าที่วางหลักในการจำกัดเสรีภาพในการประกอบอาชีพได้อย่างกว้าง ๆ เท่านั้น ส่วนรายละเอียดของการจำกัดจะบัญญัติไว้ในกฎหมายลำดับรองลงมา นอกจากนี้ การจำกัดสิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพตามมาตรา 43 วรรคสองนี้ ต้องกระทำเท่าที่กฎหมายให้อำนาจไว้และกระทำได้เท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้¹

ในส่วนของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 3 ลักษณะ 22 ทุนส่วนและบริษัท หมวด 4 ส่วนที่ 3 หัวข้อที่ 2 ว่าด้วยกรรมการ กรณีดังกล่าวจะแบ่งความรับผิดชอบของกรรมการออกเป็น ความรับผิดชอบของกรรมการต่อบริษัท ความรับผิดชอบของกรรมการต่อผู้ถือหุ้น และความรับผิดชอบของกรรมการต่อบุคคลภายนอก ดังนี้

ความรับผิดชอบของกรรมการต่อบริษัท บทบัญญัติในมาตรา 1169 และมาตรา 1170 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดทางแพ่งของกรรมการต่อบริษัท กล่าวคือ ถ้ากรรมการบริษัทได้กระทำการผิดหน้าที่ต่างๆ ตามข้อบังคับตามมติของที่ประชุมใหญ่ หรือตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และการกระทำผิดหน้าที่นั้นได้ก่อให้เกิดความเสียหาย กรรมการผู้นั้นต้องรับผิดชอบต่อบริษัท เว้นแต่ว่าการที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นกรรมการได้กระทำไปโดยได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่แล้วกรรมการผู้นั้นย่อมไม่ต้องรับผิด ทั้งนี้ไม่ว่าต่อบริษัท หรือต่อผู้ถือหุ้นที่ได้อนุมัติ สำหรับผู้ที่มีอำนาจในการฟ้องให้กรรมการรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนต่อบริษัทนั้น ได้แก่ ตัวบริษัทเอง หรือผู้ถือหุ้นคนหนึ่งคนใดก็ได้ในกรณีที่บริษัทไม่ยอมฟ้องกรรมการ และเจ้าหน้าที่ของบริษัทก็มีสิทธิฟ้องร้องได้เท่าที่เจ้าหน้าที่ยังคงมีสิทธิเรียกร้องแก่บริษัท

สำหรับความรับผิดชอบของกรรมการต่อผู้ถือหุ้น บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการบริษัทนั้น ย่อมเป็นบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจจากที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น เนื่องจากกรรมการเป็นบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งโดยที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น ดังนั้นจึงถือว่ากรรมการได้ตกลงกับผู้ถือหุ้นโดยปริยายว่าจะดำเนินกิจการของบริษัทให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และข้อบังคับของบริษัท ตลอดจนบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ดังนั้น กรรมการบริษัทจึงต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบผู้ถือหุ้นโดยตรง ถ้ากรรมการละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถือหุ้น

¹รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550, มาตรา 29.

ผู้ถือหุ้นย่อมฟ้องร้องกรรมการให้รับผิดชอบได้ เว้นแต่ว่าการที่กรรมการได้กระทำไปนั้นได้ทำไปโดยได้
รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่แล้ว กรรมการคนนั้นไม่ต้องรับผิดชอบในการนั้นต่อผู้ถือหุ้นซึ่งได้ให้การ
อนุมัติหรือต่อบริษัทอีก อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีการได้ทำไปเพราะที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นอนุมัติ
ในมาตรา 1170 วรรคสอง ได้กำหนดให้ผู้ถือหุ้นที่มีได้อนุมัติด้วยนั้นฟ้องคดีภายในระยะเวลา 6 เดือน
นับแต่วันวันที่ที่ประชุมใหญ่อนุมัติให้ทำการเช่นนั้น

สำหรับความรับผิดชอบของกรรมการต่อบุคคลภายนอก เนื่องจากกรรมการบริษัทมีฐานะ
เป็นผู้แทนและเสมือนตัวแทนของบริษัท การกระทำการใด ๆ ของกรรมการที่ได้กระทำภายใน
ขอบวัตถุประสงค์และข้อบังคับของบริษัท แม้จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลภายนอก กรรมการ
ผู้นั้นไม่ต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัว แต่บริษัทจะเป็นผู้รับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกในฐานะเสมือนตัวแทน
ตามมาตรา 1167 ประกอบมาตรา 820

สำหรับประมวลกฎหมายอาญา ในส่วนที่เกี่ยวกับการห้ามประกอบอาชีพบางประการนั้น
ได้บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 50 ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่อยู่ใน
ส่วนของวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่เกี่ยวกับการห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ เป็นมาตรการ
ซึ่งใช้บังคับต่อผู้กระทำความผิด หรือผู้ที่มีสภาพน่ากลัวว่าจะกระทำความผิด หรือเป็นมาตรการที่
ใช้บังคับต่อผู้กระทำความผิดเพื่อคุ้มครองสังคม ผนวกกับโทษ โดยจะเน้นเฉพาะการห้ามประกอบ
อาชีพหรือวิชาชีพบางอย่างที่บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 50² การห้ามประกอบ
อาชีพหรือวิชาชีพ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 50 มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันบุคคลที่มี
สภาพอันตราย เนื่องจากขาดจริยธรรม หรือจรรยาบรรณในการประกอบอาชีพ มิให้กระทำความผิด
โดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพของตนในการกระทำความผิดอีก โดยการนำวิธีการนี้มาใช้
เพื่อตัดโอกาสบุคคลเหล่านั้นออกจากประกอบอาชีพ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยขึ้นในสังคม
เพื่อส่งเสริมระบบเศรษฐกิจ เพื่อรักษาภาวะสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความปลอดภัยทางด้าน
สุขอนามัยของประชาชน โดยให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจในการสั่งห้ามประกอบอาชีพหรือ
วิชาชีพนั้น ๆ³ โดยหลักเกณฑ์ของการห้ามประกอบอาชีพตามมาตรา 50 นี้ จะต้องเป็นกรณีที่
ศาลต้องพิพากษาให้ลงโทษผู้นั้นตามฐานความผิด ไม่ว่าจะเป็นโทษประเภทใด โดยการลงโทษนี้จะ
เป็นโทษปรับก็ได้ แต่ไม่ได้หมายถึงคำพิพากษาที่เพียงแต่ให้รอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษ
ตามมาตรา 56⁵ หรือยกเว้นโทษเพราะเหตุใดเหตุหนึ่ง และศาลเห็นว่าผู้ที่ถูกลงโทษนั้นกระทำ

² สุนัย จันทรตรี, “การห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพบางอย่างตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 50,”
(วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 7-10.

³ ฟังอ้าง, หน้า 83.

⁴ ฟังอ้าง, หน้า 84-86.

⁵ โกลเมน ภักธริรมย์, “การใช้กฎหมายอาญาส่วนที่เกี่ยวกับการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย,” ใน การ
บังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย, กองคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัย สำนักงานอัยการสูงสุด (กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ศรีสมมติการพิมพ์, 2533), หน้า 70.

ความผิดโดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ และศาลเห็นว่าหากผู้นั้นประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้นต่อไปอาจกระทำความผิดเช่นกันอีก ซึ่งการพิสูจน์ความเป็นอันตรายนั้นอาจพิจารณาได้จากพฤติการณ์ทางอาญา ความร้ายแรงของพฤติกรรมอาญาโดยถ้าหากบุคคลนั้นได้กระทำความผิดเช่นเดิมหรือร้ายแรงขึ้นก็อาจเป็นไปได้ว่าบุคคลนั้นอาจจะกระทำความผิดเช่นเดียวกับที่ตนเคยได้ทำมา บางครั้งอาจพิจารณาจากองค์ประกอบทางด้านจิตใจ ตลอดจนประวัติการกระทำความผิดว่ามีพฤติกรรมในการกระทำความผิดอาญาอันเกี่ยวเนื่องกับการประกอบอาชีพหลายครั้งก็ย่อมแสดงให้เห็นถึงสภาพอันตรายที่ควรห้ามประกอบอาชีพอยู่ในตัวเองเช่นกัน โดยหากเข้าใจเงื่อนไขทั้งสามประการนี้แล้ว ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการมีคำสั่งห้ามมิให้บุคคลผู้นั้นประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ โดยมีกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี นับจากวันพ้นโทษ โดยถือเป็นเรื่องที่ศาลพิจารณาเห็นและมีคำสั่งได้เอง

นอกจากนี้ หากบุคคลผู้ถูกศาลสั่งห้ามมิให้ประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้นฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล โดยยังคงประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้นอยู่ จะต้องถูกลงโทษตามมาตรา 196 กล่าวคือ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ กรณีเช่นนี้จึงเป็นที่เข้าใจได้อย่างชัดเจนว่ามาตรา 50 นี้ เป็นมาตรการที่มีสภาพบังคับให้ต้องปฏิบัติตาม มาตรา 50 นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันบุคคลผู้เคยมีประวัติการกระทำความผิดในอาชีพหรือวิชาชีพมาก่อน และมีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดในรูปแบบเดิมซ้ำอีก มิให้มีโอกาสกลับไปประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้น ๆ ได้อีก อย่างน้อยก็ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เป็นเหตุให้บุคคลดังกล่าวถูกจำกัดเสรีภาพในการประกอบอาชีพ ไม่สามารถเลือกอาชีพที่ตนประสงค์จะทำได้อย่างเต็มที่เหมือนคนธรรมดาทั่วไป เพราะถือว่าเป็นบุคคลที่มีสภาพอันตรายต่อสังคม อีกทั้งยังขาดศีลธรรม จริยธรรม ตลอดจนจรรยาบรรณในการประกอบอาชีพ หากปล่อยให้สามารถใช้เสรีภาพในการประกอบอาชีพได้อย่างอิสระอาจสร้างความเสียหายต่อส่วนรวมได้⁶ กฎหมายจึงต้องบัญญัติวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาตรานี้ขึ้นมา โดยการให้ศาลมีดุลพินิจในการสั่งห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพมีกำหนดระยะเวลาไม่เกินห้าปีขึ้นมานั่นเอง ทั้งนี้ก็เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคมนั่นเอง

สำหรับ Company Directors Disqualification Act 1986⁷ นั้น เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการห้ามประกอบอาชีพกรรมการ โดยกฎหมายฉบับนี้มุ่งเน้นประเด็นไปที่การกระทำความผิดในหน้าที่ของผู้บริหารบริษัท ผู้มีอำนาจจัดการหรือควบคุมบริษัท ซึ่งเป็นตำแหน่งที่

⁶ภาตกร สุชีวะ, “การจำกัดเสรีภาพในการประกอบอาชีพในตำแหน่งผู้บริหารนิติบุคคลตามอนุสัญญาต่อต้านองค์การอาชญากรรมข้ามชาติ ค.ศ. 2000,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), หน้า 57-58.

⁷Company Directors Disqualification Act 1986, An Act to consolidate certain enactments relating to the disqualification of persons from being directors of companies, and from being otherwise concerned with a company's affairs. [25th July 1986]

สำคัญและมีอำนาจในการบริหารบริษัท หากผู้บริหารบริษัทมีความบกพร่องในการการทำงานหรือประพฤตินั้นไม่เหมาะสม หรือกระทำการทุจริตแสวงหาประโยชน์ส่วนตน ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บริษัท ผู้ถือหุ้น หรือบุคคลภายนอกที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการทำธุรกรรมของบริษัท กฎหมายอังกฤษฉบับนี้จึงได้บัญญัติขึ้นมาเพื่อให้บุคคลผู้กระทำความผิดขาดคุณสมบัติการเป็นกรรมการ โดยศาลจะสั่งให้บุคคลผู้กระทำความผิดดังกล่าวห้ามประกอบอาชีพเป็นกรรมการโดยมีกำหนดระยะเวลาตามที่กฎหมายบัญญัติ คำสั่งศาลที่ห้ามประกอบอาชีพเป็นกรรมการนั้นไม่จำต้องพิสูจน์ดังเช่นคดีอาญา กล่าวคือ ไม่จำต้องพิสูจน์โดยปราศจากข้อสงสัยและไม่คำนึงว่าบุคคลดังกล่าวต้องรับผิดชอบในทางอาญามาแล้วหรือไม่ กฎหมายอังกฤษนี้เพียงแต่กรรมการประพฤติผิดหน้าที่หรือดำเนินการไม่เหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่แม้ไม่ถึงกับเป็นความผิดทางอาญา กรรมการนั้นก็อาจถูกศาลสั่งห้ามเป็นกรรมการได้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า กฎหมายอังกฤษฉบับนี้ได้บัญญัติขึ้นเพื่อไม่ให้บุคคลที่อาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพเป็นกรรมการ มากระทำความผิดซ้ำในฐานะกรรมการบริษัทอีกต่อไป

3. วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดของกรรมการและกรรมการเงาที่บริหารบริษัท

บริษัทจำกัดเมื่อจดทะเบียนจัดตั้งตามกฎหมายแล้วก็จะมีสภาพเป็นนิติบุคคล กล่าวคือเป็นบุคคลที่กฎหมายสมมติขึ้นมาเท่านั้น ดังนั้น การดำเนินการต่าง ๆ ในบริษัทจึงต้องมีบุคคลธรรมดา หรือที่เรียกว่า “กรรมการบริษัท” เข้ามาบริหารจัดการงานของบริษัท กรรมการบริษัทจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในบริษัท เพราะเป็นผู้ดำเนินกิจการงานทั้งปวงแทนบริษัท หากกรรมการบริษัทปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตแสวงหาประโยชน์ส่วนตนโดยมิชอบแล้วก็จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่บริษัท ผู้ถือหุ้น ตลอดจนบุคคลภายนอกที่เข้ามาทำธุรกรรมกับบริษัท นอกจากนี้กรรมการบริษัทอาจอาศัยโอกาสในการประกอบอาชีพเป็นกรรมการไปกระทำการต่าง ๆ แล้วก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นอีกก็เป็นได้ แม้ว่าในกรณีดังกล่าวนั้นหากศาลพิพากษาให้ลงโทษผู้ใดโดยเห็นว่าผู้นั้นกระทำความผิดโดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพและเห็นว่าหากผู้นั้นประกอบอาชีพนั้นต่อไปอาจจะกระทำความผิดเช่นนั้นขึ้นอีก ศาลจะสั่งไว้ในคำพิพากษาห้ามการประกอบอาชีพเช่นนั้นได้ก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติศาลไม่เคยนำบทบัญญัติดังกล่าวมาใช้ในการห้ามประกอบเป็นกรรมการนั้นกระทำความผิดโดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพและเห็นว่าหากผู้นั้นประกอบอาชีพนั้นต่อไปอาจจะกระทำความผิดเช่นนั้นขึ้นอีก ศาลซึ่งเมื่อทำการพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องดังกล่าวแล้วทำให้เห็นได้ว่าในบางกรณีกฎหมายไทยก็ยังไม่มีการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับกรรมการบริษัทได้อย่างชัดเจนเพียงพอ สำหรับบางกรณีที่พอมีมาตรการทางกฎหมายอยู่บ้าง แต่มาตรการดังกล่าวก็ไม่สามารถนำมาบังคับใช้ให้เกิดประสิทธิภาพได้อย่างเพียงพอ เมื่อพิจารณาถึงปัญหาและข้อจำกัดต่างๆของกฎหมายไทยที่มีอยู่ในปัจจุบัน พบว่ามีปัญหาสำคัญ 4 ประการ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

3.1 ปัญหาเกี่ยวกับการไม่มีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของกรรมการที่บริหารบริษัทกรณีการห้ามประกอบอาชีพเป็นกรรมการ

ประเทศไทยนั้น แม้ว่าในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหุ้นส่วนบริษัท มาตรา 1154 จะบัญญัติให้กรรมการบริษัทเป็นอันขาดจากตำแหน่งกรรมการถ้ากรรมการผู้นั้นล้มละลาย แต่กรณีดังกล่าวเกิดขึ้นได้ยาก เนื่องจากความรับผิดชอบของบริษัทแตกต่างหากจากความรับผิดชอบของกรรมการ ซึ่งนอกจากกรณีดังกล่าวแล้ว ก็ไม่มีบทบัญญัติใดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่กำหนดห้ามกรรมการประกอบอาชีพเป็นกรรมการ จะมีก็แต่เพียงบทบัญญัติที่กำหนดความรับผิดชอบของกรรมการซึ่งเป็นเพียงการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้ถือหุ้นเท่านั้น เช่น มาตรา 1167 ประกอบมาตรา 823 กรรมการกระทำโดยปราศจากอำนาจหรือนอกเหนืออำนาจ มาตรา 1168 กรณีกรรมการกระทำผิดหน้าที่ มาตรา 1169 กรณีกรรมการทำให้เกิดความเสียหายแก่บริษัท หรือมาตรา 420 กรรมการกระทำละเมิด เป็นต้น นอกจากนี้ แม้ในกฎหมายอาญา มาตรา 50 จะมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการห้ามประกอบอาชีพก็ตาม แต่บทบัญญัตินี้ดังกล่าวเป็นเพียงวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่นำมาใช้เฉพาะในคดีอาญาเท่านั้น ซึ่งมีข้อจำกัดในทางกฎหมาย กล่าวคือ หากจะนำบทบัญญัติเรื่องการห้ามประกอบอาชีพมาใช้บังคับจะต้องเป็นกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาว่ากรรมการกระทำความผิดทางอาญาเสียก่อน ซึ่งการพิสูจน์ความผิดทางอาญานั้น ก็จะต้องนำหลักการพิสูจน์โดยปราศจากข้อสงสัยมาใช้เพื่อพิสูจน์ว่ามีการกระทำความผิดจริงและกรรมการเป็นผู้กระทำความผิดอาญานั้น ซึ่งเมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติดังกล่าวแล้วจึงเป็นการยากที่ผู้เสียหายจะนำพยานหลักฐานต่างๆ มาพิสูจน์การกระทำความผิดในทางอาญาของกรรมการได้ นอกจากนี้ขอบเขตของการกระทำความผิดของกรรมการในการที่จะนำบทบัญญัติเรื่องการห้ามประกอบอาชีพมาใช้บังคับได้นั้น ยังจำกัดเฉพาะว่าต้องเป็นเรื่องที่กรรมการกระทำความผิดทางอาญาเท่านั้น หากกรรมการเพียงแต่กระทำความผิดหน้าที่กรรมการ หรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่บริษัทแต่ไม่ถึงขั้นเป็นความผิดทางอาญา ศาลก็ไม่สามารถมีคำสั่งห้ามกรรมการผู้นั้นประกอบอาชีพเป็นกรรมการอีก จึงมีผลกระทบทำให้กรรมการที่บริหารบริษัทโดยมีเจตนาไม่สุจริตยังคงสามารถประกอบอาชีพเป็นกรรมการในบริษัทอื่นได้อีก และอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพดังกล่าวกระทำการโดยไม่สุจริตแสวงหาประโยชน์ในทางมิชอบ ซึ่งจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ

กรณีดังกล่าวเมื่อทำการพิจารณากฎหมายของประเทศอังกฤษ กล่าวคือ Company Directors Disqualification Act 1986 แล้วจะเห็นได้ว่า หากกรรมการบริษัทกระทำการทุจริตหรือกระทำการใด ๆ ทำให้บริษัทหรือผู้ถือหุ้นได้รับความเสียหาย กรรมการก็จะถูกศาลมีคำสั่งห้ามมิให้ประกอบอาชีพเป็นกรรมการเพื่อไม่ให้มากระทำความผิดซ้ำในฐานะกรรมการบริษัทอีกต่อไป โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงว่ากรรมการผู้นั้นจะได้กระทำความผิดทางอาญาหรือไม่ อีกทั้งการพิสูจน์พยานหลักฐานก็ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์โดยปราศจากข้อสงสัยเหมือนดังเช่นกรณีการห้ามประกอบอาชีพซึ่ง

บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทย จึงทำให้สามารถนำกฎหมายที่มีอยู่มาใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการตัดผู้ที่ประกอบอาชีพโดยไม่สุจริตออกไปจากผู้ที่ประกอบอาชีพโดยสุจริตอีกด้วย

3.2 ปัญหาการไม่มีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดของกรรมการเงา

ในปัจจุบันมีบุคคลกลุ่มหนึ่งต้องการเข้ามาบริหารจัดการบริษัท แต่เกรงกลัวการถูกฟ้องร้อง การถูกยึดหรืออายัดทรัพย์สินของตนเอง จึงได้ทำการตั้งบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งขึ้นมาเพื่อเป็นกรรมการบริษัทแทนตน โดยบุคคลที่ยินยอมให้ใช้ชื่อดังกล่าวนั้นมิได้อำนาจในการบริหารจัดการบริษัทแต่อย่างใด แต่ผู้มีอิทธิพลอย่างแท้จริงเห็นอภิจการและการบริหารงานของบริษัทนั้นเป็นของบุคคลดังกล่าว เรียกบุคคลนี้ว่า “กรรมการเงา” ซึ่งในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะหุ้นส่วนบริษัทและกฎหมายอื่นๆ ของประเทศไทยนั้น มิได้มีการบัญญัติเรื่องกรรมการเงาไว้ อีกทั้งการที่จะพิสูจน์ให้กรรมการเงารับผิดในทางแพ่ง เช่น รับผิดกรณีกรรมการทำให้เกิดความเสียหายแก่บริษัทตามมาตรา 1169 หรือกรณีกรรมการกระทำการโดยได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นตามมาตรา 1170 หรือกรณีการไม่เปิดเผยชื่อตามมาตรา 806 หรือกรณีตัวแทนเขตตามมาตรา 821 หรือรับผิดฐานเป็นตัวการร่วมกันทำละเมิดตามมาตรา 420 ประกอบมาตรา 423 รวมถึงการพิสูจน์ให้กรรมการเงารับผิดในทางอาญา เช่น รับผิดฐานตัวการร่วมตามมาตรา 83 เป็นต้น ก็ทำได้ยาก เนื่องจากกรรมการเงาเป็นบุคคลที่อยู่เบื้องหลังมีอำนาจบริหารจัดการบริษัทอย่างแท้จริงนอกจากนี้ เมื่อไม่สามารถพิสูจน์ความรับผิดของกรรมการเงาได้แล้ว จึงไม่สามารถลงโทษกรรมการเงาในการห้ามประกอบอาชีพเป็นกรรมการเงาได้ ทั้ง ๆ ที่การดำเนินธุรกิจในปัจจุบันมีบุคคลที่เรียกว่า “กรรมการเงา” เป็นจำนวนมากและมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จึงมีผลกระทบทำให้เกิดเป็นช่องว่างของกฎหมายที่ไม่สามารถลงโทษกรรมการเงาซึ่งเป็นผู้ที่มีอิทธิพลอย่างแท้จริงเห็นอภิจการและการบริหารงานของบริษัทได้ คงลงโทษได้แต่เพียงผู้ที่เป็นกรรมการบริษัทแทนกรรมการเงาเท่านั้น ซึ่งทำให้การบังคับใช้กฎหมายนั้นไม่เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง เพราะบุคคลที่กระทำผิดโดยแท้จริงไม่ได้ถูกลงโทษ นอกจากนี้ยังไม่สามารถห้ามบุคคลเหล่านี้มิให้ประกอบอาชีพเป็นกรรมการอีกได้ ซึ่งถ้าพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศอังกฤษจะเห็นว่า กฎหมายของประเทศอังกฤษได้บัญญัตินิยามคำว่า “กรรมการเงา” ไว้ในกฎหมายหุ้นส่วนบริษัทของประเทศอังกฤษ The Companies Act 2006⁸ ซึ่งกรรมการเงาจะมีหน้าที่และความรับผิดเช่นเดียวกันกับกรรมการบริษัททุกประการ นอกจากนี้ หากกรรมการเงาได้กระทำความผิดตามที่พระราชบัญญัติการขาดคุณสมบัติการเป็นกรรมการได้กำหนดไว้ศาลก็สามารถสั่งให้กรรมการเงาขาดคุณสมบัติการเป็นกรรมการได้เช่นเดียวกับกรรมการบริษัท

3.3 ปัญหาการไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่จะลงโทษกรรมการที่ฝ่าฝืนคำสั่งศาลที่ห้ามประกอบอาชีพเป็นกรรมการ

⁸The Companies Act 2006, article 251.

ในประเทศไทยนั้นได้มีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 50 ที่บัญญัติเรื่องการห้ามประกอบอาชีพกรรมการ โดยเมื่อศาลได้นำมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการห้ามประกอบอาชีพเป็นกรรมการมาใช้แก่บุคคลใดแล้ว หากบุคคลนั้นได้ทำการฝ่าฝืนคำสั่งศาลด้วยการไปประกอบอาชีพดังกล่าว บุคคลผู้ฝ่าฝืนจะมีเพียงความรับผิดทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 196 ซึ่งความรับผิดดังกล่าวมีโทษเพียงเล็กน้อยเท่านั้น สำหรับในทางแพ่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหุ้นส่วนบริษัทไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดให้บุคคลที่ฝ่าฝืนคำสั่งศาลเกี่ยวกับการห้ามประกอบอาชีพดังกล่าวให้มีความรับผิดทางแพ่ง กล่าวคือ ให้รับผิดในหนี้สินของบริษัทเป็นการส่วนตัวโดยสิ้นเชิง และให้ขาดจากตำแหน่งการเป็นกรรมการ

นอกจากนี้ มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการห้ามประกอบอาชีพเป็นกรรมการของไทยตามประมวลกฎหมายอาญา ศาลสามารถมีคำสั่งได้เพียงห้ามประกอบอาชีพในฐานะกรรมการเท่านั้น โดยมีได้ขยายขอบเขตไปถึงกรณีห้ามมอบหมายให้บุคคลอื่นเป็นนอมินี (Nominees) ประกอบอาชีพกรรมการดังกล่าวแทนตน หรือกรณีห้ามไม่ให้ผู้ที่ศาลมีคำสั่งห้ามประกอบอาชีพเป็นกรรมการเข้าไปบริหารจัดการบริษัทในฐานะกรรมการเงา จึงมีผลกระทบทำให้เกิดเป็นช่องว่างที่ทำให้บุคคลที่ศาลสั่งห้ามเป็นกรรมการ ยังสามารถตั้งบุคคลอื่นเป็น นอมินีกระทำการดังกล่าวแทนตน หรือตนเองเข้าไปเป็นกรรมการเงาบริหารจัดการบริษัททางอ้อมได้นั่นเอง ซึ่งทำให้ไม่สามารถนำมาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่มาใช้บังคับเพื่อลงโทษบุคคลผู้ฝ่าฝืนคำสั่งศาลในการห้ามประกอบอาชีพดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย กรณีดังกล่าว เมื่อทำการพิจารณากฎหมายของประเทศอังกฤษ กล่าวคือ Company Directors Disqualification Act 1986 จะเห็นได้ว่ากฎหมายดังกล่าวได้กำหนดความรับผิดของผู้ที่ฝ่าฝืนคำสั่งศาลที่ห้ามมิให้ประกอบอาชีพเป็นกรรมการไว้โดยชัดแจ้ง โดยกำหนดให้บุคคลที่ฝ่าฝืนคำสั่งศาลที่ห้ามมิให้ประกอบอาชีพเป็นกรรมการจะต้องรับผิดชอบในหนี้สินของบริษัทเป็นการส่วนตัวโดยสิ้นเชิง และจะต้องรับโทษทั้งทางแพ่งและทางอาญา นับแต่เวลาที่บุคคลผู้ฝ่าฝืนคำสั่งศาลดังกล่าวได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการบริหารบริษัท ซึ่งการเข้าไปบริหารบริษัทนั้น ได้แก่ การเข้าไปเป็นกรรมการบริษัทหรือเข้าไปเกี่ยวข้องไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมหรือเพียงบางส่วนในการบริหารจัดการบริษัทก็ตาม จึงถือได้ว่ากฎหมายอังกฤษดังกล่าวเป็นบทลงโทษในเชิงป้องปรามมิให้กรรมการอาศัยช่องว่างของกฎหมายหรืออาศัยช่องว่างในการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่เพื่อหาผลประโยชน์จากการประกอบอาชีพนั้น ๆ ได้อีก

3.4 ปัญหาเกี่ยวกับการจัดเก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบคำสั่งศาลที่ห้ามประกอบอาชีพเป็นกรรมการ

เมื่อศาลมีคำสั่งห้ามบุคคลใดประกอบอาชีพหรือวิชาชีพแล้ว บุคคลที่รับทราบคำสั่งห้ามประกอบอาชีพนี้ก็จะมีความรู้เพียงศาล และคู่ความเท่านั้น โดยคำสั่งดังกล่าวจะถูกรวบรวมจัดเก็บไว้ที่ศาล ไม่มีการเผยแพร่หรือส่งข้อมูลดังกล่าวไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรับจดทะเบียนแต่งตั้งกรรมการบริษัท คือ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์แต่อย่างใด ส่งผลให้กรมพัฒนา

ธุรกิจการค้าซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการรับจดทะเบียนแต่งตั้งกรรมการ ตลอดจนประชาชนที่ต้องการทำธุรกรรมกับกรรมการไม่สามารถทราบถึงคำสั่งห้ามประกอบอาชีพเป็นกรรมการ จึงไม่สามารถทำการตรวจสอบคุณสมบัติของกรรมการดังกล่าวได้ นอกจากนี้การติดตามพฤติการณ์ภายหลังจากที่ศาลได้มีคำสั่งห้ามประกอบอาชีพกรรมการถือว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากอาจทำให้ศาลมีคำสั่งเพิกถอนหรือการใช้บังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยเกี่ยวกับการห้ามประกอบอาชีพ หรืออาจทำให้ศาลลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนคำสั่งศาลตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 196 ต่อไป เมื่อไม่มีมาตรการติดตามพฤติการณ์ดังกล่าวจึงมีผลกระทบทำให้ไม่อาจทราบว่าบุคคลที่ศาลสั่งห้ามนี้ได้กระทำการฝ่าฝืนคำสั่งศาล หรือมีพฤติการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ ดังนั้น หากมีการส่งข้อมูลคำสั่งศาลที่ห้ามมิให้ประกอบอาชีพดังกล่าวไปยังหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการรับจดทะเบียนเกี่ยวกับกรรมการบริษัท เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้นทำการจัดเก็บและเผยแพร่ข้อมูลคำสั่งศาลดังกล่าวเก็บเป็นข้อมูลภายในหน่วยงานหรือนำข้อมูลคำสั่งศาลดังกล่าวเผยแพร่ในเว็บไซต์ของหน่วยงาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการติดตามพฤติการณ์ของบุคคลที่ศาลมีคำสั่งห้ามมิให้ประกอบอาชีพเป็นกรรมการ อีกทั้งบุคคลทั่วไปก็สามารถเข้าไปตรวจสอบถึงคุณสมบัติของบุคคลที่จะเข้ามาเป็นกรรมการว่าบุคคลดังกล่าวเป็นบุคคลที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งห้ามมิให้ประกอบอาชีพเป็นกรรมการหรือไม่ สำหรับหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการรับจดทะเบียนเกี่ยวกับกรรมการบริษัทก็คือ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น กรณีดังกล่าวหากเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศอังกฤษ กล่าวคือ Company Directors Disqualification Act 1986 จะเห็นได้ว่า กฎหมายดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการบันทึกคำสั่งศาลที่สั่งให้บุคคลต่าง ๆ ขาดคุณสมบัติการเป็นกรรมการไว้ โดยการกำหนดให้มีการส่งรายละเอียดคำสั่งศาลที่ให้บุคคลใดขาดคุณสมบัติการเป็นกรรมการไปยัง Companies House ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดูแลเกี่ยวกับการจดทะเบียนจัดตั้งบริษัท โดย Companies House จะทำการจัดเก็บข้อมูลดังกล่าวลงในเว็บไซต์ทำให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าไปตรวจสอบรายชื่อบุคคลที่ศาลมีคำสั่งห้ามประกอบอาชีพเป็นกรรมการได้

4. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บริษัทจำกัดเมื่อจดทะเบียนจัดตั้งตามกฎหมายแล้วจะมีสภาพเป็นนิติบุคคล โดยถือว่ามีความเป็นบุคคลตามกฎหมายแยกต่างหากจากผู้ถือหุ้นและกรรมการ ดังนั้น บริษัทจึงสามารถเข้าทำนิติกรรมสัญญา มีสิทธิ หน้าที่ ความรับผิด ตลอดจนหนี้สินต่าง ๆ ในนามของตนเองโดยไม่เกี่ยวข้องกับผู้ถือหุ้นหรือกรรมการของบริษัทแต่อย่างใด จะเห็นได้ว่า กรรมการบริษัทเป็นบุคคลผู้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในบริษัท ถ้ากรรมการบริษัทเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริต บริษัทนั้นๆ ก็จะมีผลประโยชน์ที่ดี ในทำนองกลับกันถ้ากรรมการบริษัทปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตหวังแต่ประโยชน์ส่วนตนโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของบริษัทแล้วหรือมีเจตนาจะ

จัดตั้งบริษัทมาเพื่อดำเนินการทุจริตโดยเฉพาะโดยอาศัยหลักความเป็นนิติบุคคลหรือหลักตัวตนของบริษัทเพื่อให้ตนเองไม่ต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัว ซึ่งก็จะทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้ถือหุ้น เจ้าหนี้ หรือบุคคลภายนอกที่เข้ามาทำธุรกรรมกับบริษัท ซึ่งในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะหุ้นส่วนบริษัท มิได้มีบทบัญญัติที่ห้ามมิให้กรรมการที่กระทำความเสียหายดังกล่าวให้ต้องห้ามมิให้ประกอบอาชีพเป็นกรรมการอีก อีกทั้ง ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบของกรรมการเงา จึงทำให้ไม่สามารถลงโทษทั้งกรรมการและกรรมการเงาให้ต้องห้ามประกอบอาชีพเป็นกรรมการ

สำหรับปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบของกรรมการและกรรมการเงาที่บริหารจัดการบริษัทนั้น มีข้อเสนอแนะดังจะได้นำกล่าวต่อไปนี้

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการไม่มีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของกรรมการที่บริหารบริษัทกรณีการห้ามประกอบอาชีพเป็นกรรมการ

ขอเสนอแนะเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

4.1.1 ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 22 ว่าด้วยหุ้นส่วนบริษัท ส่วนที่ 3 หัวข้อ 2 ให้เพิ่มเติมมาตราในเรื่องกรรมการ ว่า “ในกรณีที่กรรมการกระทำความผิดหน้าที่ กระทำการทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำการใด ๆ ที่กฎหมายนี้บัญญัติว่าเป็นความผิด ให้ศาลมีคำสั่งห้ามมิให้กรรมการผู้นั้นประกอบอาชีพเป็นกรรมการ โดยมีกำหนดเวลาตามความร้ายแรงแห่งกรณี”

เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้มีบทบัญญัติเรื่องการห้ามประกอบอาชีพเป็นกรรมการ จึงทำให้กรรมการอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพเป็นกรรมการกระทำการทุจริตแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้ทำให้บริษัทตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับความเสียหาย ดังนั้น การที่ได้เสนอแนะให้มีการเพิ่มเติมบทบัญญัติเรื่องการห้ามประกอบอาชีพกรรมการไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นการเฉพาะ จะทำให้ศาลสามารถลงโทษกรรมการบริษัทที่กระทำความผิดหน้าที่ กระทำการทุจริตต่อหน้าที่โดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพได้ จึงเป็นการอุดช่องว่างของกฎหมายและเป็นการตัดโอกาสมิให้กรรมการอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพไปกระทำการที่มิชอบเช่นนั้นได้อีก

4.1.2 ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 22 ว่าด้วยหุ้นส่วนบริษัท มาตรา 1154 จากเดิมบัญญัติว่า “ถ้ากรรมการคนใดล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ ไร้ใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงกระทำการใด ๆ อันก่อให้เกิดความเสียหายแก่บริษัทหรือผู้ถือหุ้น หรือฉ้อฉลเงินหรือทรัพย์สินของบริษัท หรือกระทำการใด ๆ นามบริษัทโดยได้รับประโยชน์เป็นการส่วนตัว ท่านว่ากรรมการคนนั้นเป็นอันขาดจากตำแหน่ง”

แก้ไขเป็น มาตรา 1154 บัญญัติว่า “ถ้ากรรมการคนใดล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงกระทำการใด ๆ อันก่อให้เกิดความเสียหายแก่บริษัทหรือผู้ถือหุ้น หรือฉ้อฉลเงินหรือทรัพย์สินของบริษัท หรือกระทำการใด ๆ นามบริษัทโดยได้รับประโยชน์เป็นการส่วนตัว ท่านว่ากรรมการคนนั้นเป็นอันขาดจากตำแหน่ง”

ในกรณีที่มีการเสนอแนะให้เพิ่มเติมพฤติการณ์การกระทำความผิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของกรรมการ ตลอดจนการประกอบอาชีพโดยทุจริตของกรรมการ ในบทบัญญัติดังกล่าว เพื่อขยายขอบเขตความรับผิดของกรรมการ และสามารถลงโทษกรรมการให้พ้นจากตำแหน่งการเป็นกรรมการได้

4.2 ปัญหาการไม่มีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดของกรรมการเงา ขอเสนอแนะเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

4.2.1 ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 22 ว่าด้วยหุ้นส่วนบริษัท มาตรา 1169 วรรคแรก จากเดิมบัญญัติว่า “ถ้ากรรมการทำให้เกิดเสียหายแก่บริษัท บริษัทจะฟ้องร้องเรียกเอาสินไหมทดแทนแก่กรรมการก็ได้ หรือในกรณีที่บริษัทไม่ยอมฟ้องร้อง ผู้ถือหุ้นคนหนึ่งคนใดจะเอาคดีนั้นขึ้นมาก็ได้”

แก้ไขเป็น มาตรา 1169 วรรคแรก บัญญัติว่า “ถ้ากรรมการและกรรมการเงาทำให้เกิดเสียหายแก่บริษัท บริษัทจะฟ้องร้องเรียกเอาสินไหมทดแทนแก่กรรมการและกรรมการเงาก็ได้ หรือในกรณีที่บริษัทไม่ยอมฟ้องร้อง ผู้ถือหุ้นคนหนึ่งคนใดจะเอาคดีนั้นขึ้นมาก็ได้”

ในกรณีที่เสนอแนะให้มีการเพิ่มเติมคำว่ากรรมการเงาในมาตรา 1169 วรรคแรกนั้น จะทำให้กรรมการเงามีความรับผิดเช่นเดียวกันกับกรรมการบริษัท เพื่อให้มีบทบัญญัติของกฎหมายที่จะนำมาบังคับใช้สำหรับลงโทษกรรมการเงา

4.2.2 ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 22 ว่าด้วยหุ้นส่วนบริษัท ส่วนที่ 3 หัวข้อ 2 ให้เพิ่มเติมมาตราในเรื่องกรรมการ ว่า “ให้นำบทบัญญัติเรื่องการห้ามประกอบอาชีพกรรมการมาใช้บังคับกับกรรมการเงาด้วยโดยอนุโลม”

กรรมการของกรรมการเงา การที่เสนอแนะให้มีการเพิ่มเติมเรื่องดังกล่าว ก็เพื่อตัดสิทธิกรรมการเงาไม่ให้ไปประกอบอาชีพเป็นกรรมการในบริษัทอื่นได้

4.3 ปัญหาการไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่จะลงโทษกรรมการที่ฝ่าฝืนคำสั่งศาลที่ห้ามประกอบอาชีพเป็นกรรมการ

ขอเสนอแนะเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

4.3.1 ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 196 จากเดิม บัญญัติว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งห้ามของศาลซึ่งได้สั่งไว้ในคำพิพากษาตามมาตรา 50 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

แก้ไขเป็น มาตรา 196 บัญญัติว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งห้ามของศาลซึ่งได้สั่งไว้ในคำพิพากษาตามมาตรา 50 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือตามความร้ายแรงแห่งกรณี”

ในกรณีที่มีการเสนอแนะให้เพิ่มเติมข้อความดังกล่าว มีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดโอกาสให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษได้ตามความร้ายแรงแห่งกรณี

4.3.2 ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา ให้เพิ่มเติม มาตรา 196/1 ว่า “ผู้ใดหรือนิติบุคคลใด ที่มีส่วนร่วม หรือรู้เห็น หรือยินยอมให้ผู้ฝ่าฝืนคำสั่งห้ามของศาลซึ่งได้สั่งไว้ในคำพิพากษามาตรา 50 ในการห้ามประกอบอาชีพเข้ามาประกอบอาชีพดังกล่าว ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับผู้ที่ฝ่าฝืนคำสั่งห้ามของศาลตามมาตรา 196”

เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญามีได้มีบทบัญญัติที่บัญญัติให้บุคคลหรือนิติบุคคลที่รู้เห็นเป็นใจให้ผู้ฝ่าฝืนคำสั่งห้ามประกอบอาชีพของศาลตามมาตรา 50 ต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้ฝ่าฝืน ดังนั้น เพื่อเป็นการอุดช่องว่างของกฎหมาย จึงขอเสนอแนะให้ทำการเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 196/1 โดยการกำหนดให้บุคคลหรือนิติบุคคลที่มีส่วนร่วม รู้เห็น หรือยินยอมดังกล่าว ให้มีความรับผิดชอบในทางอาญาร่วมกับบุคคลที่ฝ่าฝืนคำสั่งห้ามประกอบอาชีพด้วย

4.3.3 ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 22 ว่าด้วยหุ้นส่วนบริษัท ส่วนที่ 3 หัวข้อ 2 ให้เพิ่มเติมมาตราในเรื่องกรรมการ ว่า “ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งห้ามมิให้กรรมการหรือกรรมการเงาประกอบอาชีพเป็นกรรมการบริษัทซึ่งได้สั่งไว้ในคำพิพากษา ถ้ากรรมการหรือกรรมการเงาฝ่าฝืนคำสั่งห้ามประกอบอาชีพเป็นกรรมการดังกล่าว กรรมการหรือกรรมการเงาแล้วแต่กรณีต้องรับผิดชอบในหนี้สินของบริษัทเป็นการส่วนตัวโดยสิ้นเชิงและจะต้องร่วมรับผิดชอบกับบริษัทโดยไม่จำกัดจำนวน นับแต่เวลาที่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการของบริษัทไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม และให้พ้นจากตำแหน่งการเป็นกรรมการ

บทบัญญัติที่กล่าวมาข้างบนนี้ให้ใช้บังคับตลอดถึงกรณีบริษัทยินยอมให้ผู้ฝ่าฝืนคำสั่งห้ามประกอบอาชีพของศาลเข้ามาเป็นกรรมการ ให้ต้องรับผิดชอบในหนี้สินของบริษัทเป็นการส่วนตัวโดยสิ้นเชิง และจะต้องร่วมรับผิดชอบกับบุคคลอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นับแต่เวลาที่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการของบริษัทไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมด้วย”

การเสนอแนะให้เพิ่มเติมบทบัญญัติที่เกี่ยวกับกำหนดโทษในทางแพ่งดังกล่าว เพื่อให้บุคคลที่ฝ่าฝืนคำสั่งศาลที่ห้ามมิให้ประกอบอาชีพ ตลอดจนนิติบุคคลที่รู้เห็นยินยอมกับผู้ฝ่าฝืนคำสั่งห้ามประกอบอาชีพเป็นกรรมการให้ต้องมีความรับผิดชอบในทางแพ่ง โดยต้องรับผิดชอบในหนี้สินเป็นการส่วนตัวโดยสิ้นเชิง นับแต่เวลาที่ตนได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการของบริษัทไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม เพื่อให้บุคคลที่กระทำความผิดเกิดความเข็ดหลาบ เนื่องจากหากมีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจน ศาลก็สามารถนำบทกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดได้

4.4 ปัญหาเกี่ยวกับการไม่มีการจัดเก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบคำสั่งศาลที่ห้ามประกอบอาชีพเป็นกรรมการ

ควรกำหนดให้ศาลยุติธรรมหรือสำนักงานศาลยุติธรรมออกระเบียบว่า “ให้ศาลมีการจัดเก็บข้อมูลและเผยแพร่คำสั่งศาลที่ห้ามประกอบอาชีพเป็นกรรมการส่งไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบต่อไป”

การออกระเบียบให้มีการส่งคำสั่งศาลที่ห้ามมิให้ประกอบอาชีพเป็นกรรมการไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทจำกัด ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีข้อมูลคำสั่งศาลดังกล่าวเก็บไว้เป็นข้อมูลภายในหน่วยงานของตน อีกทั้ง สามารถนำข้อมูลคำสั่งศาลดังกล่าวเผยแพร่ลงในเว็บไซต์ของหน่วยงาน เพื่อให้นายทะเบียนหรือประชาชนทั่วไปสามารถทราบถึงคำสั่งดังกล่าว และสามารถตรวจสอบคำสั่งศาลได้ กล่าวคือ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ ถือเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ตามกฎหมายโดยตรงในการรับจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทในประเทศไทย และจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงแก้ไขกรรมการเข้าออก หากสำนักงานศาลยุติธรรมออกระเบียบและส่งข้อมูลดังกล่าวไปยังกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์แล้ว ก็จะทำให้ข้อมูลการขาดคุณสมบัติของกรรมการบริษัทมีการจัดเก็บรวบรวมหรือเผยแพร่ใน เว็บไซต์ของหน่วยงาน ทำให้นายทะเบียนหรือประชาชนทั่วไปสามารถทราบถึงคำสั่งดังกล่าวและสามารถตรวจสอบคำสั่งศาลที่ห้ามมิให้ผู้ใดประกอบอาชีพเป็นกรรมการบริษัทได้

บรรณานุกรม

- โกเมน ภัทรภิรมย์. “การใช้กฎหมายอาญาส่วนที่เกี่ยวกับการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย.” ใน **การบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย. กองคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัยสำนักงานอัยการสูงสุด**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศรีสมบัติการพิมพ์, 2533.
- สุนัย จันทรตรี. “การห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพบางอย่าง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 50.” **วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, 2535.
- ภาดร สุชีวะ. “การจำกัดเสรีภาพในการประกอบอาชีพในตำแหน่งผู้บริหารนิติบุคคลตามอนุสัญญาต่อต้านองค์การอาชญากรรมข้ามชาติ ค.ศ. 2000.” **วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, 2545.